

Radna skupina za praćenje provedbi Smjernica za razvoj knjižničnog sustava UNIRI¹

2023. – 2025. godine

dr. sc. Dejana Golenko (Pravni fakultet u Rijeci, knjižnica)
Evgenia Arh, viša knjižničarka (Knjižnica za biomedicinu i zdravstvo)
Branka Turk, dipl. knjižničar (Sveučilišna knjižnica Rijeka)

1. Cilj Smjernica

Smjernice za razvoj knjižničnog sustava Sveučilišta u Rijeci za razdoblje do 2025. godine izrađene su s glavnim ciljem što uspješnijeg i kvalitetnijeg poslovanja visokoškolskih knjižnica.

2. Metodologija istraživanja

Kako bi se dobio uvid koliko je knjižnični sustav Sveučilišta u Rijeci usmjerio svoj rad u postavljene ciljeve, primijenjena je metodologija analize sadržaja mrežnih stranica i dostupnih dokumenata visokoškolskih knjižnica na Sveučilišta u Rijeci (8 visokoškolskih knjižnica i Podružnice Kampus Sveučilišne knjižnice Rijeka koja obavlja knjižničnu djelatnost za sastavnice Sveučilišta u Rijeci koje knjižnicu nemaju).

Dobiveni rezultati posloženi su prema postavljenim ciljevima Smjernica za razvoj knjižničnog sustava Sveučilišta u Rijeci 2023.-2025.

Na temelju detaljnijeg i dubljeg uvida u realizirane ciljeve Smjernica za razvoj knjižničnoga sustava Sveučilišta u Rijeci, Radna skupina će postaviti akcijski plan iz kojega će se procijeniti kvaliteta postavljenih ciljeva, kako bi se dobila platforma za novi ciklus smjernica nakon 2025. godine.

3. Analiza stanja prema postavljenim ciljevima

3.1. Cilj: implementacija novog knjižničnog programa sukladno nacionalnom planu i aktivnostima kojim NSK i Carnet osiguravaju novi moderni i razvojni knjižnični program za cjelokupni knjižnični sustav RH.

Knjižnice usklađuju svoje poslovanje na temelju zajedničkog, jedinstvenog knjižničnog programa. Promjena knjižničnog programa je nacionalni prioritet i Sveučilište u Rijeci je dalo suglasnost za provedbu nacionalnog projekta E-sveučilišta.²

¹ Sveučilište u Rijeci.

² Više informacija o projektu dostupno je na mrežnoj stranici projekta „e-Sveučilišta“: <https://www.carnet.hr/projekt/e-sveucilista/>.

Prvi preduvjet za izradu dokumenta *Topologije sveučilišnog knjižničnog sustava u oblaku* realiziran je dostavom analize stanja o trenutnim funkcionalnostima i istraživanjem potreba postojećeg sustava knjižnica u sustavu prema Riječkom sveučilišnom timu, tj. Sveučilišnoj knjižnici Rijeka kao predstavnici Sveučilišta u Rijeci u srpnju 2023. godine.

3.2. Cilj: bibliografija znanstvenika u Crosbi bazi istovjetna je pohranjenim objektima u repozitoriju sastavnice uz poštivanje autorskih prava.

Tijekom prve godine 2023. Knjižnice u sustavu SVERIKS uvelike nastavljaju sustavno graditi i razvijati institucijske repozitorije, osiguravajući pristup građi u otvorenom pristupu, te time pridonoseći zajedničkoj izgradnji Digitalne knjižnice Sveučilišta u Rijeci.³

Na sastancima voditelja visokoškolskih knjižnica u sklopu Razvojno-matične službe Sveučilišne knjižnice Rijeka za knjižnice sastavnica Sveučilišta u Rijeci dogovoreno je da će radi jedinstvenosti i istovjetnosti podataka, knjižnice pojačati napore na ujednačavanju bibliografije radova znanstvenika i nastavnika u CROSBi bazi s istovjetnom pohranom i objavom objekata u repozitoriju sastavnice. Ova postavljena smjernica s krajnjim ciljem sinkroniziranja i zrcaljenja radova u bazi CROSBi i institucijskim repozitorijima na Sveučilištu u Rijeci, postala je tim više nužna nakon srpnja 2023. godine. Naime, baza CROSBi uključivanjem u CroRIS platformu time je postala ponajprije i isključivo bibliografska baza bez mogućnosti pohrane radova znanstvenika i istraživača.⁴ Time su institucijski repozitoriji dobili još veću važnost, postajući temeljno, sigurno i pouzdano mjesto pohrane cjelokupne znanstvene produktivnosti visokoškolskih ustanova na Sveučilištu u Rijeci.

Uvidom u vrste objekata u institucijskim repozitorijima može se uočiti da se većina pohranjenih publikacija odnosi na ocjenske radove studenata, no u velikom broju repozitorija na Sveučilištu u Rijeci zastupljene su i druge vrste publikacija koje je objavilo znanstveno-nastavno osoblje (znanstveni članci, konferencijski zbornici, monografije, obrazovni materijali itd.). Pritom se uočava stalni porast monografija.

Navedeno potvrđuje da su visokoškolski knjižničari prepoznali važnost institucijskih repozitorija kao pouzdanih mjesta pohrane i objave i s obzirom na važnost pohrane i objave rezultata istraživačkih projekata, kao još jednog iznimno bitnog razloga zašto cjelokupni knjižnični sustav treba razvijati na postavljenoj izuzetno važnoj smjernici. Pritom je otvorenost omogućena sukladno autorskom pravu autora te obvezama svakog autora i izdavača.

³ *Digitalna knjižnica Sveučilišta u Rijeci* objedinjuje sve vrste radova sa svih sastavnica Sveučilišta u Rijeci koji su pohranjeni i objavljeni u repozitorijima sastavnica. Okuplja sve vrste radova, od završnih radova studenata na svim razinama studiranja (završni, diplomski i doktorski radovi) do autorskih radova u časopisima, zbornicima s konferencija, poglavlja u knjigama, knjige, istraživačke podatke, obrazovne sadržaje, prezentacije sa skupova i sve druge vrste radova pohranjene u repozitorijima sastavnica Sveučilišta u Rijeci. URL:

<https://www.unirepository.svkri.uniri.hr/>

⁴ Više o CroRIS: <https://www.croris.hr/crosbi/>

3.3. Cilj: sustavno tražiti nova radna mjesta u knjižnicama te povećati broj uključenih studenata u rad knjižnice.

Knjižnice u sustavu nastavljaju zagovarati nova radna mjesta i zapošljavanje stručnog knjižničarskog osoblja te rada studenata u knjižnici. Premda knjižnice i dalje nemaju dostatan broj zaposlenog knjižničnog osoblja prema pokazatelju kvalitete “Broj osoblja u ekvivalentu PRV na 1.000 pripadnika populacije koju knjižnica treba uslužiti” niti prema povećanom broju dodatnih usluga koje knjižnice obavljaju sukladno Standardima za visokoškolske, sveučilišne i znanstvene knjižnice.⁵

Jedno od rješenja na nekim visokoškolskim institucijama svakako je uključivanje studenata matične ustanove u rad knjižnice. Time studenti razvijaju dodatne kompetencije i vještine u području informacijsko-komunikacijskih znanosti te im se otvara mogućnost stjecanja mikrokvalifikacija (*minors*) u području vrednovanja informacija, razvijanja informacijsko-komunikacijskih vještina, digitalnih kompetencija i vještina informacijske pismenosti. No s druge strane, takav način rješavanja nedostatnoga broja knjižničara ipak nije dugoročan, s obzirom na završetak studija studenata, kao i njihovu obavljanju temeljnih poslova knjižničara, no ne i onih složenijih koji zahtijeva završeni studij knjižničarstva.

3.4. Cilj: ubrzavanje digitalizacije i pružanje brže usluge korisnicima, kao i trajna pohrana digitaliziranog sadržaja.

Knjižnice pružaju usluge za potrebe izvođenja nastave *online* (na daljinu) koje uključuju digitalizaciju i pohranu obrazovnih sadržaja. Sveučilišna knjižnica Rijeka kao matična ustanova potpora je u digitalizaciji sadržaja kroz Centar za elektroničko nakladništvo (CEN)⁶ od 2020. godine te pomaže u stvaranju uvjeta za nastavni rad u virtualnom okružju, procesu samostalne izrade elektroničkih knjiga korištenjem na sveučilištu dostupnih alata (npr. *Kotobee*⁷ alata koji omogućuje kreiranje i uređivanje eKnjige i izvoz na web, mobilne ili desktop aplikacije) poticanjem otvorenog pristupa i otvorene znanosti, povećanjem dostupnosti ispitne literature svim studentima Sveučilišta u Rijeci te izgradnjom digitalne zbirke udžbenika Sveučilišta u Rijeci u suradnji s knjižnicama u sastavu.

Također u skladu s Politikom otvorene znanosti Sveučilišta u Rijeci,⁸ publikacije znanstveno-nastavnog osoblja i studenata knjižnice u sustavu pohranjuju i objavljuju u institucijske repozitorije u okviru nacionalne e-infrastrukture Digitalnih i akademskih arhiva i repozitorija (Dabar).⁹

Institucijski repozitoriji omogućuju otvoreni pristup znanstveno-istraživačkoj, intelektualnoj i kreativnoj produkciji nastaloj radom ustanove, odnosno njezinih djelatnika i studenata, pružajući napredne mogućnosti za pretraživanje i navigaciju, a u skladu s međunarodnim standardima, OpenAIRE kompatibilnošću te FAIR načelima (vidljivo, dostupno,

⁵ Standard za visokoškolske, sveučilišne i znanstvene knjižnice, Narodne novine, br. 81/2022., https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2022_07_81_1182.html

⁶ Centar za elektroničko nakladništvo (CEN), <https://svkri.uniri.hr/elektronicko-nakladnistvo/>.

⁷ Više o *Kotobee* na: <https://www.kotobee.com/>.

⁸ Politika otvorene znanosti Sveučilišta u Rijeci, https://uniri.hr/wp-content/uploads/2021/10/09.02.-Politika-otvorene-znanosti_UNIRI.pdf.

⁹ Digitalni i akademski arhivi i repozitoriji (Dabar)..<https://dabar.srce.hr/>.

interoperabilno i ponovno upotrebljivo). Pohranom i objavom u institucijske repozitorije na sastavnicama Sveučilišta u Rijeci publikacije se objavljuju uz *Creativ Commons* licencije i dodjeljuju im se trajni identifikator URN:NBN.

Time su rezultati istraživanja objavljeni u različitim publikacijama na svim sastavnicama dostupni u otvorenom pristupu, unaprjeđivanjem transparentnosti istraživanja, poticanjem širenja i pristupa znanju, povećavanjem i otvaranjem novih putova za suradnju te razvoj i konkurentnost društva u cjelini.

3.5. Cilj: Suradnja u izgradnji repozitorija, izdavačkoj produkciji sastavnica u otvorenom pristupu te pomoć znanstvenicima u objavljivanju u otvorenom pristupu temeljne su smjernice knjižnica.

Visokoškolske knjižnice na Sveučilištu u Rijeci uključene su u upravljanje elektroničkim znanstvenim radovima i sudjeluju u razvojnome procesu znanstvene komunikacije upravo kroz institucijske repozitorije i poticanjem otvorenoga pristupa.

Knjižnice sudjeluju u podizanju razine svijesti i znanja dionika znanstvene djelatnosti Sveučilišta u Rijeci o značaju otvorenih znanstvenih informacija i istraživačkih podataka kroz radionice i edukacije. Centar za otvorenu znanost i upravljanje znanstvenim informacijama (COZ)¹⁰, kao i knjižnice sastavnica Sveučilišta (npr. Knjižnica Pravnog fakulteta u Rijeci, Medicinskog fakulteta itd.), kreiraju i provode obrazovne programe za razvoj potrebnih informacijskih vještina za provođenje praksi otvorene znanosti svih dionika znanstvene djelatnosti (radionice, predavanje, individualne savjete, priručnike za doktorande) upravo kako bi im pomogli da iskoriste sve mogućnosti istraživanja i objavljivanja u suvremenom okružju otvorene znanosti.

Knjižničari na Sveučilištu u Rijeci promiču važnost uloge znanstvenih časopisa sastavnica u poticanju otvorenog pristupa istraživačkim podacima, a neki od njih i aktivno sudjeluju u izdavačkoj produkciji sastavnica (OJS i OMP platforme, dodjeljivanje DOI oznaka itd.). Knjižnični sustav Sveučilišta u Rijeci potiče usklađivanje standarda kvalitete znanstvenih časopisa na razini Sveučilišta, kao i postizanje veće vjerodostojnosti objavljenih radova i transparentnosti cijelog istraživačkog procesa (isticanje važnosti pristupa istraživačkim podacima, trajnim identifikatorima, preprint politikama itd.).

Knjižničari na Sveučilištu u Rijeci uz provedbu različitih edukacija, također pružaju pomoć znanstvenicima i istraživačima u objavljivanju u otvorenom pristupu, izradom bibliometrijskih potvrda za izbor u znanstveno zvanje, pružanjem individualnih savjeta o ažuriranje korisničkih profila (Google Scholar, CROSBİ, ReseacherID (Publon), ORCID; Portfelj UNIRI), ujednačavanjem, usustavljanjem i revidiranjem radova nastavnog osoblja i administriranjem CROSBİ – DABAR (institucijskih repozitorija).

Knjižnice trebaju nastaviti i u sljedećem razdoblju s provedbom edukacija te još više povećati njihov broj uključivanjem različitih sadržaja s tematikom otvorene znanosti.

¹⁰ Centar za otvorenu znanost i upravljanje znanstvenim informacijama (COZ), <https://otvorenaznanostuniri.svkri.hr/centar-za-otvorenu-znanost/>.

3.6. Cilj: svim korisnicima knjižnice na jednom mjestu osigurati potpun i cjeloviti pristup znanstvenim informacijama te popis znanstvenih časopisa u otvorenom pristupu unutar znanstvenog područja koja knjižnica pokriva, a u kojima znanstvenici sastavnice mogu objavljivati bez naplate.

Knjižnice nastavljaju osiguravati pristup i informacije o dostupnosti svih elektroničkih sadržaja, časopisa, baza podataka kao i ostalih izvora koje knjižnica pretplaćuje iz vlastitih sredstava fakulteta ili putem mrežnih stranica.

Radna skupina

dr. sc. Dejana Golenko (Pravni fakultet u Rijeci, knjižnica)
Evgenia Arh, viša knjižničarka (Knjižnica za biomedicinu i zdravstvo)
Branka Turk, dipl. knjižničar (Sveučilišna knjižnica Rijeka)

U Rijeci 27. prosinca 2023. godine